

ТЕЗИ

Секції «культурно-мовна політика»

Підсекції «Стилістика і переклад»

«ОЛЬВІІ – 2013»

ПИСЬМЕННЫЙ ПЕРЕВОД ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА КАК ТРЕТЬЕГО

В данном исследовании речь идет о проблемах письменного перевода коротких произведений, таких, как рассказы или очерки, которые выполняются студентами на одной из последних стадий их подготовки по специальности «Перевод». При достаточном владении испанским языком основной задачей является развитие определенных навыков и умений, связанных с практикой письменного перевода литературных произведений.

Источниками для данной работы послужили исследования русских, украинских и испанских переводчиков, а так же результаты практических занятий, посвященных тонкостям и деталям перевода, поиску наиболее соответствующих подходов к осуществлению переводческих задач. Речь идет о разработке определенной схемы, предлагаемой студентам для перевода некоторых сказок Борхеса, Пио Барохи и Ортеги-и-Гассета.

В процессе преподавания испанского языка в качестве третьего в первую очередь преподаватель сталкивается с проблемой малого количества учебных часов, в связи с чем отсутствует возможность в полном объеме ознакомить студентов со всеми необходимыми языковыми аспектами. Поэтому при подготовке занятий приходится ориентироваться на использование тех знаний, которые студенты получили, изучая два первых языка: английский и немецкий. При изучении тематической лексики эти знания помогают студентам в построении ассоциативного ряда путем сравнения значений похожих или однокоренных слов в изучаемых языках, включая

и родные: русский и украинский. Таким образом, студент учится быстро ориентироваться при чтении, либо при прослушивании информации на испанском языке, не прибегая к помощи словаря на первом этапе работы. В дальнейшем студентам предлагается проверить свои языковые догадки, обращаясь к словарям, убедиться в их правильности или определить и запомнить ошибки.

При переводе возникает целый ряд вопросов разнообразного плана, что касается понимания того или иного выражения, термина, либо философского понятия в специфическом понимании того или иного писателя. В задачи преподавателя входит, в первую очередь, предотвращение вероятных ошибок студентов, в плане понимания, подбора синонимов и средств передачи идеи произведения.

Нельзя забывать, что речь идет о студентах, изучающих испанский язык, как третий, тем не менее, имеющих достаточный переводческий опыт с английского и немецкого языков, которые изучаются ими как основные. Прежде всего нужно упомянуть о том, что работа переводчика требует от него специального подхода и развития навыков и умений, отличающихся от других профессий. Это работа достаточно сложная, а порой и изнурительная, требующая полной отдачи, и тем не менее, увлекательная и захватывающая одновременно. Перевод – это своеобразное искусство, как говорит Ортега-и-Гассет: *“El asunto de la traducción, a poco que lo persigamos nos lleva hasta los arcanos más recónditos del maravilloso fenómeno que es el habla”* - **«Перевод уносит нас в самые отдаленные, таинственные, скрытые и чудесные уголки, одним из которых является речь»**. Перевод является автопортретом переводчика.

Практические занятия, посвященные переводу очерка Ортеги-и-Гассета **«Creer y pensar»** - **«Верить и думать»** подтверждают все вышесказанное. Данное произведение

Ортеги-и-Гассета отличается своим философским уклоном от произведений, которые ранее предлагались студентам для перевода, таким, как сказки Борхеса или рассказы Пио Барохи. Объем очерка Ортеги-и-Гассета примерно в десять раз больше, чем объемы вышеуказанных произведений. Разумеется, эти произведения имеют целый ряд различий, как в плане жанра, так и в плане структуры, а так же и литературной направленности. Перед началом работы по переводу очерка студентам было предложено ознакомиться с жизнью, творчеством, политическими взглядами Ортеги-и-Гассета, потому что *«La verdad es que traducir es ante todo comprender»* - **«По правде говоря, переводить – это прежде всего понимать, а не просто передать сказанное»**, - как говорит Ортега-и-Гассет в произведении **«Нищета и блеск перевода»**.

Самым важным для произведения является его название. Очерк Ортеги-и-Гассета **«Верить и думать»** можно перевести по-разному : **«Иметь веру и размышлять»**, или **«Вера и мысль»**. Обсуждение перевода названия произведения вызвало острую дискуссию среди студентов, и не напрасно : именно название открывает истинную суть и проявляет содержание произведения.

Очерк Ортеги-и-Гассета содержит некоторые понятия, которые вызывают ряд сомнений у начинающих переводчиков. Примером может служить фраза: *”Desde que el europeo cree tener sentido histórico, es esta la exigencia más elemental”* - **«С тех пор как европеец считает, что он имеет историческое чувство, это является его самым элементарным требованием»**.³ Словосочетание *«sentido histórico»* - **«историческое чувство»** кажется достаточно понятным, однако в контексте произведения может быть интерпретировано по-разному : **«восприятие истории как науки»**, **«знание истории»**, **«значение истории»**, или **«историческое сознание»**. В контексте произведения и в контексте фразы

данное словосочетание связано непосредственно с другим словом, «элементарный». Возвращаясь к выражению «*la exigencia más elemental*» - «**самое элементарное требование**», оно может быть понято как «**первичное**», или «**первое, требование**», так как стремление понять мысли другого человека не может быть простым. В соответствии с контекстом приходим к выводу, что в данном случае слово «элементарное» надо переводить как «**самое необходимое**».

Таких примеров множество и они свидетельствуют о том, что для осуществления качественного перевода необходимо пройти все этапы обсуждения и рассмотрения разнообразных случаев употребления терминов, опираясь на контекст, так как именно он является основой каждого перевода. Необходимо также опираться на чувство интуиции каждого участника обсуждения, потому что, как говорит Ортега-и-Гассет: «**Будет утопией думать, что два слова из двух разных языков, которые словарь нам переводит так или иначе, соответствуют именно тем самым предметам, о которых идет речь**».

THE NOTION “INTONATION” FROM ANCIENT TIMES TO NOWADAYS

Without regarding to the wide use in linguistics of the term «intonation» and in spite of considerable experience in industry of studying the features of intonation, the question about its specific in the Ukrainian and English languages needs more detailed study and experimental research. Theoretical literature gives many determinations of this concept that is why generalization is an important base for interpretation of the phonetic phenomenon.

Modern linguistics examines intonation, as undivided characteristic of the text the arrangement of which, at first, consists of intonation properties of phrases and, secondly, finds such properties in a whole, as general tone, force of pronunciation which are predefined the semantic and emotional filling of the text.

Many scientists were engaged in the study of intonation, but also among them there were and exist disputes. In linguistic literature, understanding of the intonation as the element of structure of a sentence is widespread. It is known that in every suggestion there is a close direct connection of intonation with syntax. The basic components of intonation are: height of voice, tempo, rhythm and timbre of voice. But also there are divergences in this question.

The study of intonation as a speech process is actual and not simple task of modern linguistics. Intonation is an objective reality of broadcasting. It characterizes all varieties of idea, shows it's features. An important fact is that labours of philosophers and rhetoricians of antiquity can be considered to be the first sources in which there was a question about speech. Also they were founders of theory of style. It will be logical to consider that intonation as a notion didn't exist in Ancient times, but the concept of rhetoric which is closely related to

it, existed as early as Ancient times. Rhetoric (art of eloquence) appeared in Ancient Greece approximately at the end of the Vth century B.C. Special attention was paid to oratorical language, its psychological influence on an audience, and also vocal receptions and methods of realization of such influence. Consequently, it is possible to consider that great attention was paid to the features of pronunciation since old times. For example, a Greek philosopher Gorgiy (V th century B.C.) the founder of one of the first rhetorical schools, interpreting a term «*style*» as «*one of facilities of persuasion*», paid great attention to the study of phonetic aspect of language, also such notions as consonant syllables and voice repetitions; a contemporary of Gorgiya – Trasimakh - is considered to be the founder of study of vocal rhythm, that in a more late period of antiquity was examined in details.

Ancient theories of sound and rhythm are considered to be important for modern research of components of intonation. The beginning of study of vocal rhythm was started during the period the first schools of rhetoric (an end of the Vth century B.C). Observation of the features of rhythmic organization of language is in labours of Trasimakh, Isokrat, Aristotel, Demetriya, Ciceron and some other philosophers of antiquity. Many scientists emphasised the value of rhythm in forming of aesthetic aspect of pronunciation. For example, Dionisiy Galikarnaskiy considered that rhythm is one of the main source of “*pleasance and beauty*” of speech.

Understandaig the term intonation as the linguistic phenomenon was the topic of researches of the known scientists of different epoches and countries (A.M. Peshkovskiy T.O.Brovchenko, G.P.Torsuev, A.Y.Bagmut, I.K.Bilodid, M.S.Trubeckoy and others. Their works were instrumental in the awareness of concept „intonation” as an obligatory component of the verbal broadcasting.

The historical stages of research of intonation side of speech shows that the first attempts of explanation the nature of intonation were done in a rhetoric which in XVII-XVIIIth century was the part

of grammar. Linguists of that time were interested in the questions of voice language, closely bounding a language with speech, and seeing the beginning of language in speech. For the known Russian scientist M.V.Lomonosov intonation was in a complete measure the constituent of language and word. A prominent research worker described the typical types of intonation, and in voice distinguished closely connected height, force, duration and timbre colouring. He marked thus, that the rhythm and rate are prosodical features of speech.

Phonetic traditions of M.V.Lomonosov were continued by O.K.Vostokov which considered intonation such side of language, which took speech (periods and forming them sentences) to the full logical completeness.

In the twentieth of the past century V.O.Artemov began research with experimental phonetics. Fundamental bases of study of intonation were formed. At the time the Russian phoneticians V.O.Bogorodickiy, L.V.Scherba understood vocal intonation as a speech melody. Otto Essen (western Germany) had the same idea and equated intonation with melody of speech. V.A.Bogorodickiy – representative of experimental method. His opinion was that an accent executes important semantic function of the intonation.

In general intonation of Ukrainian language is studied not much. G.Torsuev, which experimentally investigated and compared English and Russian intonations, came to the conclusion, that unlike English, there are two different types of descending tone and two types of ascending tone of intonation in Russian. Obviously there are few different melodious pictures of descending and ascending tones of intonation in Ukrainian. But this problem still only expects the researcher.

Intonation of Ukrainian was investigated by: L.Bulakhovskiy (as a structural element), M. Bazhenov (in the aspect of the expressive reading), E. Krotevich (in connection with the syntagmatic division of language stream), D.Barannik (language of

radio and television). From the 60th experimental-phonetical investigation of intonation of Ukrainian and foreign languages started in Odesa's university, Kiev linguistic university.

Intonation is closely related to the emotional speech in which original intonation arrangement shows different emotional tints. However except for the emotionally saturated speech it is peculiar also emotionally to the neutral speech in which a degree of emotionality is not considerable. Intonation of emotionally neutral speech gives the opportunity to establish certain criteria of intonation structure of speech in general, to define the functions of linguistic intonation.

Many disputable questions in the area of intonation find the decision when intonation is examined not as the isolated phenomenon and not as additional section to phonetics or syntax, but as equal in rights language means which takes part at the transmission of semantic side of utterance as basic unit of communication.

A theory and practice of research of intonation is directly connected with a question of speech functioning— major communicative means of people during a labour process and in the process of cognition of reality. Speech intonation is it's component part, transmitter of semantic values and facilities of displaying and transmission of emotionally - expressive character of the utterance. Sentence is considered to be a minimum communicative unit of language and speech, it underlines from one side the fact that the structural and functional sides of the sentence are as the unique, undisconnected components, that the concept of the sentence takes the place of the phrase and understanding of concrete voice realization of utterance, and suggestion as a structural model. So it's possible to make a conclusion, that the level of the sentence simultaneously belongs to the language and speech. Intonation, being a competent of linguistic element to the basic signs of suggestion and giving to it the fullness is a structural part of the sentence.

ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ «БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА»

У сучасній мовознавчій науці існує концепція мовної картини світу, що відображає взаємозв'язки мови та культури.

Національно-мовний образ світу певним чином виявляється на різних мовних рівнях: в особливостях фонетичної організації, доборі морфолого-словотвірних одиниць, у символізації окремих лексичних одиниць тощо. Звичайно, мовна картина світу найповніше виражається в лексико-семантичній системі мови. Особливою одиницею, здатною відображати національно-культурну своєрідність мови на лексичному рівні, вважають безеквівалентну лексику. Термін *«безеквівалентна лексика»* вивчається вже протягом багатьох десятиліть представниками різних сфер мовознавства: лінгвокраїнознавства, теорії та практики перекладу, лексикографії, дослідниками семасіології та контрастивної лексикології (Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров, Л. С. Бархударов, Л. Т. Мікуліна, Б. М. Мінковіч, А. Д. Швейцер, Г. Д. Томахін, В. Россельс, Я. І. Рецкер, Л. Н. Соболев, В. Г. Гак, А. В. Федоров, Б. І. Репін, Л. І. Сапогов, С. Влахов, С. Флорін, Г. Г. Панова, Н. Ю. Зотова, Л. К. Латишев, В. Н. Крупнов, Н. Г. Комлев, В. С. Виноградов, В. І. Жельвіс, Ю. А. Жлуктенко, С. В. Волков, А. А. Брагіна, І. А. Стернін, З. Д. Попова, В. П. Берков та інші).

Даному прошарку лексики присвячені також кандидатська дисертація Г. Шаткова, в якій науковець висвітлює проблеми перекладу російської безеквівалентної лексики норвезькою мовою, кандидатська дисертація та статті Г. Чернова – дослідника способів відтворення російської безеквівалентної

лексики в перекладах радянської публіцистики англійською мовою. На основі праці Я. Рецкера **«Про закономірні відповідники при перекладі рідною мовою»** та обґрунтованого ним поняття *«еквівалентності»*, а також факту наявності в семантичній структурі різномовних слів значень, що не збігаються, Г. Шатков упроваджує поняття безеквівалентності.

За його визначенням, безеквівалентні - це такі лексичні одиниці будь-якої мови, які на певному історичному відрізку часу зовсім не мають готових еквівалентів у лексиці іншої мови. До безеквівалентної лексики Г. Шатков зараховує слова-реалії, окремі слова, деякі звороти. У своє визначення реалій дослідник впроваджує формальний перекладацький критерій: фактор наявності / відсутності еквівалентного словникового відповідника у двох зіставляваних мовах. Такий критерій не вказує на будь-які субстанційні якості слова-реалії, а переносить можливості його ідентифікації у сферу міжмовних відповідників. Це й природно: лише лінгвокраїзнавство може розглядати реалію у площині однієї мови; перекладознавство завжди пов'язане принаймні з двома мовами. Та в дослідженні Г. Шаткова є один недолік – дуже приблизне визначення обсягу безеквівалентної лексики. До цього питання глибше підходить Г. Чернов, який виділяє декілька видів безеквівалентної лексики: лексико-предметну, лексико-семантичну та стилістичну безеквівалентності. По суті, реалії відносяться до лексико-предметної безеквівалентності.

Г. Панова справедливо зазначає, що безеквівалентну лексику потрібно розглядати в інтерпретації спеціалістів з перекладу та з боку лінгвокраїнознавства. В свою чергу, теоретиків та практиків перекладу дана лексика умовно поділяє на дві групи в залежності від тлумачення ними терміна *«безеквівалентна лексика»*. З одного боку, це А. Федоров, який виділяє безеквівалентність в чистому вигляді, з іншого – А.

Швейцер, котрий під безеквівалентною лексикою має на увазі слова, які слугують для найменування специфічних реалій.

Одними з самих значних досліджень безеквівалентної лексики з позиції теорії перекладу слід назвати праці Л. Бархударова, С. Влахова та С. Флоріна.

THE INTERPRETATION OF VISUAL AND VERBAL SIGNS IN ONLINE ADVERTISING

The Internet advertising has long been a global advertising environment through which trading companies, firms try to offer the consumer their goods and attract more and more customers. The continuous growth of the Internet audience and the emergence of new more effective advertising media caused the emergence and growth of the online advertising market, while *"papers are increasingly becoming a communication dying model"*.

Modern online advertising is studied as a common symbolic space, which incorporates the elements of natural language and elements from different sign systems. Natural language signs are of great importance because through verbal signs communicative purpose of advertising messages is implemented, new meanings are created, aimed to form a definite opinion of needed benefits and evaluations.

In online advertising all types of signs are used, isolated by Ch.Peirce³, which form new meanings. The interpretation of signs in the advertising message is just one of the variants of advertising interpretation. Roland Barthes was the first who drew the attention to the semioticians of determining the value of advertising.⁴ Identifying the encoded meaning in an advertising message is performed by decoding where the code is a way to organize a sign system, thus communicative function of language is implemented. Therefore, at current state of advertising content semiotic analysis is the most comprehensive. For the purpose of analysis was chosen an advert from the site <http://www.iherb.com>.

Chosen for the analysis the online advertising will discover how text is organized, what signs are used and how they reveal the

deeper meaning of the text. Following professor E.A.Yelina, who studied the generalized semiotic analysis of advertising, we consider the entire structure of online advertising and define the mechanisms of influence on the consumer.

Let us consider American company "**Green Mountain**" coffee advertisement. The online advertising consists of two units. The first unit shows an image of the advertised product, the company name and the product name. The second unit has a product description and a marketing text. Coffee advertisement is a package of coffee in the upper left side of the block, in the right - company name and product name. The second unit is under the first. Two units of the advertisement are placed on a white background.

First, we select all the messages contained in the first ad unit. The first message shows the image. A signifier of the message is a real pack of coffee beans and a signified - the same package, but photographed. In such iconic sign (image) the relationship between the signifier and signified is constructed by analogy, by motivation. So iconic message has a physical resemblance to the signified real object and corresponds to the "*letter*" of the image, so it can be called a literal iconic message.

The second language message consists of the company name and product name. English language skills are needed to decode the message. Even the product name has a word "*organic*", indicating the "*American style*" diet. Thus, language message has dual character - denotative (direct meaning) and connotative (reveals additional meaning), which is a symbolic sign.

Third iconic message is discrete. The first iconic sign is presented on the package in the form of image of the company owners. Their classic elegant clothing resembles the last century, indicating a continuation of long family tradition of making coffee.

The second iconic sign is a cup of coffee that brings together the owners not only with family ties, but also joint production.

Above the cup is a hole through which you can smell the coffee beans if you inhale aroma of freshly brewed coffee.

The third sign in the third iconic message is the color of the package designed as a combination of different coffee colors that suggests the possibility of making different kinds of coffee (americano, cappuccino, latte, etc.).

Fourth language message is in the image of the product, in its packaging (include images and inscriptions on the package). We first read language message - company name and product name, the names of the owners of the company Nell Newman and "Pa" Newman, are linked by family ties as father and daughter, that is confirmed by the phrase "*The second generation*" on the packaging.

As to the second ad unit, it consists of a slogan and marketing text. The first and the only message in this unit has a linguistic nature. In the marketing text we find linguistic sign "*To dunk or not to dunk ... the choice is yours*". Understanding of the phrase depends on knowledge needed for interpretation and assimilation of linguistic signs that are related to the field of culture. This expression is reminiscent of a famous monologue "*To be, or not to be*" from the play "**Hamlet**" by William Shakespeare, where the main character Hamlet calls in question the meaning of life, and whether or not it is necessary to stay alive when life has so much difficulties. In the marketing text is an example from history that all noble deeds begin with a passion for change, a great desire to make our world a better place. Great performances need a good and sure foundation. "**Green Mountain Coffee**" and "**Newman's Own Organics**" have teamed up to represent a brewed coffee, which should be cooked with care and attention to get the perfect cup of coffee that will inspire you for changes. All the power of coffee is in your hands. Even the owner of the company reveals her secret of success. First you need to drink a cup of coffee and dunk some cookies. To dunk or not, resolves the consumer.

ЕПІСТЕМІЧНА МОДАЛЬНІСТЬ ТА ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ ЇЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ

Просодія мовленнєвого відрізка тісно пов'язана із семантикою висловлювання. При цьому, чим складніше організація мовленнєвої реалізації в плані змісту й вираження, тим важче співвіднести просодичну структуру даної комунікативної одиниці зі змістовими складовими фрази. Чим більш різноманітний арсенал мовних і немовних засобів, що залучаються в дану структуру, чим сильніше виражена їх взаємодія, тим більшою мірою проявляється опосередкований характер участі інтонації у передачі запланованого семантичного змісту і ускладнюється аналіз ізоморфізму інтонаційних і семантичних одиниць. Таким чином, при аналізі результатів експериментально-фонетичного дослідження ми стикаємося з необхідністю прийняття до уваги фактора нерівномірної семантичної навантаженості мовних засобів у різних умовах актуалізації епістемологічної модальності.

Кінцевою метою всіх поставлених у цій роботі завдань є відшукування типу кореляційного зв'язку між інтонаційною структурою фрази і переданим у ній модальним значенням. Якби модель такого зв'язку була однофакторною, завдання однозначно вирішувалося б за допомогою статистичного аналізу певної кількості мовних реалізацій, і коефіцієнт парної кореляції досить повно відбивав би характер і ступінь тісноти такого зв'язку. Проте в реальних мовленнєвих актах ми маємо справу майже виключно з багатофакторними моделями, і тому коефіцієнт парної кореляції між розглянутими параметрами дає дуже мало інформації про справжній характер їхнього зв'язку. Подолання зазначених труднощів можливе лише шляхом

використання підходу, що передбачає як поелементне вивчення об'єкта, так і дослідження його інтегральних характеристик. Відповідно до цього підходу як перше завдання виступає виявлення ознак автономно функціонуючих компонентів передачі епістемічної модальності, які у максимальному ступеню відображують різноманіття структуроутворюючих ознак.

Друге завдання полягало у виявленні механізмів, що призводять до появи нових ознак і властивостей. Ці нові властивості виявляються як у специфіці поведінки окремих компонентів просодичного оформлення об'єкта дослідження, так і на рівні їх інтегрального ефекту.

Одним з ефективних способів виконання першого завдання, що дозволяють виключити багаторівневість досліджуваної структури, є вивчення так званих ідеалізованих моделей, тобто просодичного оформлення фраз, що передають різні значення епістемічної модальності при виключенні супутніх модальних і немодальних, інтонаційних і неінтонаційних факторів. Ідеалізовані моделі мають певну практичну цінність: по-перше, вони досить часто реалізуються в процесі комунікації і можуть використовуватися як базові інваріанти просодичних структур епістемічної модальності.

Результати дослідження, показали, що основною дистинктивною ознакою, що диференціює ідеалізовані просодичні моделі семантичного поля епістемічної модальності впевненості - невпевненості є тип ядерного тону: фрази, які характеризуються упевненістю адресанта у вірогідності повідомлюваного, оформляються спадним ядерним тоном, а у випадку, коли мовець не впевнений в достовірності передаваної інформації, головний наголошений склад синтагми оформлено висхідним тоном. В англійській мові нерідко використовується при цьому складний - спадно-висхідний або висхідно-спадно-висхідний тон. При градуальному збільшенні ознаки

невпевненості спостерігається підвищення частотного інтервалу ядерного тону, а при градуальному наростанні ступеня впевненості - деяке зниження частотного рівня з одночасним зростанням динамічних характеристик фрази.

У рамках виконання другого завдання інтонаційна структура фраз, що містять інформацію, забарвлену мовцем якоюсь суб'єктивною епістемічною модальною оцінкою, вивчалася на тлі формальних і функціонально-семантичних факторів, що виявляються в реальних мовних ситуаціях. Залежно від природи цих чинників (модальні - немодальні, інтонаційні - неінтонаційні) можна розділити їх на три групи: 1) модальні значення, передані неінтонаційними засобами; 2) немодальні значення, передані інтонаційними засобами. 3) модальні значення, передані інтонаційними засобами.

Урахування чинників реальних умов комунікації характеризується тим, що такий підхід дозволив вивчити особливості просодичного оформлення епістемічної модальності за наявності в досліджуваних експериментальних фразах лексико-граматичних або екстралінгвістичних маркерів модальних значень, проаналізувати умови інваріантності просодичних засобів вираження модальних значень у мовних реалізаціях, де просодія, поряд з модальною, виконує й інші функції (зв'язок між елементами синтагм, актуальне членування, комунікативну функцію тощо), а також одночасну актуалізацію кілька різнорідних модальних значень.

Комплексний підхід, зроблений в рамках цього дослідження, дозволив виявити основні напрями, в яких може виявлятися механізм взаємодії багатокomпонентних засобів, що використовуються при актуалізації епістемічної модальності у двох досліджуваних мовах. Той факт, що дискурс, де присутній тільки один вид модальності, в дійсності трапляється рідко, є ще одним свідченням необхідності всебічного дослідження механізмів взаємодії поліфункціональних мовних категорій.

ФОНОСТИЛІСТИКА «НОВИХ ПОЕЗІЙ» Р. М. РІЛЬКЕ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇЇ У ПЕРЕКЛАДІ

Райнера Марію Рільке (1875-1926) відрізняла висока поетична культура, безкомпромісність у питаннях творчості, духовна широта, здатність сприймати культурні цінності найрізноманітніших епох та народів. А. Г. Березіна у книзі **«Поезія і проза молодого Рільке»** справедливо пише, що збірник “Нові поезії” багато дослідників вважають однією з найвищих вершин поезії ХХ століття і відмічають його неочікувану новизну в порівнянні з тим, що поет писав раніше. У вітчизняній науці ці вірші детально не досліджувались, але часто привертали увагу західних вчених.

Звісно, що до фонетичних параметрів поезії належать алітерації та асонанси, рима, ритм, а також специфіка фонемного складу всього твору. Символісти, до яких відносив себе і ранній Р. М. Рільке, надавали неабиякого значення повторам, прагнучи створити звуковий образ, досягти якомога повнішого музично-сміслового ефекту та художнього враження, сполучаючи поетичні прийоми, які полягали в доборі слів із повторюваними однаковими приголосними / голосними звуками.

Рільке–символіст у **«Нових поезіях»** надавав великого значення приголосним звукам [s], [sch], [ch], [h] та голосним – [a], [e], [i], які, переплітаючись між собою, створюють враження чітко структурованого рядка. Митець мав чітку схему своїх поезій. Вдало підбираючи потрібні фонетичні засоби (зокрема риму та ритм), він дає читачам можливість краще відчутти та уявити описувані у поезіях ситуації, а дослідникам – велике та містке поле для дослідження.

Асонанси та алітерації, які зустрічаємо у циклі Р. М. Рільке сприяють не тільки розкриттю теми вірша, вокалізації та гармонізації поетичного тексту, але й виконують евфонічну (милозвучну) і логічну функції, саме цим, підкреслюючи тісний зв'язок між словами. Підтвердженням того, що Рільке є майстром фонетичної побудови вірша є висновки З. П. Кулікової, яка пише, що повтори в поезії Рільке є зображувально-виразними, римо- та ритмоутворюючими засобами. Вірші поета сполучають у собі ритмічний малюнок, що постійно варіює, строфічну форму, риму і велику кількість звукових повторів.

Найбільш відомою фонетичною фігурою у Р. М. Рільке є початкова алітерація. Перекладачам здебільшого вдається відтворити принцип і місце початкового повтору голосного чи приголосного.

Р. М. Рільке використовує «прості» слова, але розташовує їх так, що весь вірш сприймається як єдина пісня, як музично звукова поема, хоча в ній по-різному намальовані всі герої і колорит світу. Саме тому при перекладі його віршів ніяк не можна недооцінювати значення звукопису, адже звукопис дозволяє поетові сказати більше, ніж взагалі можуть говорити слова, і відняти у нього цю владу — означає позбавити його наймогутнішого засобу дії на психіку читача.

У повсякденній мові звуки використовуються довільно, так як носій мови спеціально не замислюється над тим, які з них слід застосовувати. Тим часом багато авторів художніх творів, особливо поети рівня Рільке, здійснюють ретельний відбір звуків, керуючись естетичними завданнями.

Отже, на фонологічному рівні у своїх поетичних творах Рільке використовує так звану сукупність прийомів фонетичної організації тексту. Особливості циклу **«Нові поезії»** характеризуються звуковими повторами, які перекладачам здебільшого вдається відтворити лише на 50-60 відсотків у мові-

перекладі; чітко запланованим типом римування, яке у цільовій мові відтворюється на 75 відсотків; рівномірним чергуванням впорядкованих звукових елементів; розміреністю та злагодженістю всього циклу.

Відтворити особливості поезиї Р. М. Рільке не втративши змісту, не втративши загальної інтонації — завдання не з легких. Перекладачі не побоялися трохи повернути в своїх перекладах слова австрійського митця, зуміли правильно підібраним звукописом намалювати близьку до авторської картину його бачення світу. Будь-який поет в своїй роботі постійно шукає точне слово і точний звук. І творення поезії не є лише професійна майстерність. Зовсім недостатньо знати досконало мову оригіналу. Потрібно ще в досконалої володіти українською, російською, будь-якою перекладною мовою, володіти здатністю використовувати її. Але — на жаль — і цього буває недостатньо.

При перекладі втрачається оригінальність віршів, але перекладачі намагаються зробити все можливе, щоб не втратити того відчуття дзеркальності, яке показав Рільке. Автори перекладів не застосовують алітерації та асонанси в тих словах, в яких вони були у Рільке, але вони створюють свої власні твори зі своїми власними звуковими повторами.

ЕВОЛЮЦІЯ НІМЕЦЬКОГО ПИСЬМА

Усвідомлення німецькою нацією своєї ідентичності відбулося лише за умови збереження власної мови та культури. Все це тісно пов'язано з процесами політичної консолідації німецького народу, соціально-економічними чинниками та історичними подіями, які відбувались у суспільстві. Серед вітчизняних та німецьких вчених, праці яких присвячено проблемам виникнення та становлення німецького письма, реформування і унормування німецького правопису, германської філології, історії мови, варто назвати: М.Г. Арсеньєва та С.П. Балашова, А. Бах, В.П. Берков, И.В. Богуславская, В.Н. Бублик, А.В. Ключ, В.В. Левицький, О.И. Москальская, Н.И. Рахманова, А.В. Фадеева, Н.И. Филичева, С.Н. Халевина; Karin Rädle, Jesse Russel und Ronald Cohn. Також слід зазначити: **Zur Reform der deutschen Rechtschreibung. Ein Kompromißvorschlag**. Перші письмові пам'ятки німецькою мовою з'явилися у VIII ст. У ті часи германські племена користувались рунічним письмом. Інша назва рунічного письма – футарк (futhark). Згодом важлива подія відбулась під час Реформації, коли Мартін Лютер (нім. **Martin Luther**, 1483-1546) переклав Біблію німецькою мовою. Лише після політичного об'єднання Німеччини 1871 р. розпочався новий етап формування єдиного національного письма. Так, 4-15 січня 1876 р. у Берліні відбулась Перша Орфографічна конференція (нім. **I. Orthographische Konferenz**). Серед учасників якої були: Raumer, Sanders, Duden, Wilhelm Scherer. 17- 19 червня 1901 р. також у Берліні відбулась Друга Орфографічна конференція (нім. **II. Orthographische Konferenz**).

У період 1933-1945 рр. було чергове намагання реформування німецького правопису, однак спроба виявилась невдалою. Ініціатива належала Bernhard Rust. Систему правил розробили Otto Basler, Erich Giersch, Karl Reumuth. Ці правила містили: онімечування запозичених слів (*Filosof, Fosfor, Rabarber, Teater, Tese, Kautsch, Miliö, Träner, Tur*); випадіння третього приголосного (*Blattrichter, fettriefend, stickstoffrei*), відміну коми у складносурядному реченні перед сполучниками *und* чи *oder*; зміна правил переносу (*wa-rum, Fens-ter*). Дані правила не були затверджені А. Гітлером. Згодом, вже 1948 р. Otto Basler доробив дані систему правил, але вони також не були введені, проте частина правил все ж таки знайшла свої відображення у реформі німецького правопису 1996 р.

Отже, після Другої світової війни Німеччина зіштовхнулось з великими перетвореннями у суспільстві. Тому, шляхи розвитку мови нерозривно пов'язані з модернізацією суспільства. Реформування німецького правопису (друга половина XX – початок XXI ст.) пройшло складний шлях розвитку, оскільки після 1945 р. не було чітко визначеного та унормованого документа, який б закріплював правила німецького правопису. Це пов'язано з тим, що після Другої світової війни з'являються багато проектів реформи правопису. 1954 р. у Штутгарті відбулась перша нарада представників комісій німецькомовних країн Австрії, Швейцарії, двох німецьких держав - Німецької Демократичної Республіки (НДР) та Федеративної Республіки Німеччини (ФРН). Результати обговорення комісія виклала у документі «*Штутгартські рекомендації*» («*Stuttgarter Empfehlungen*»). У «*Штутгартських рекомендаціях*» було сформульовано дев'ять основних положень, які передбачали рядкове написання іменників (**Kleinschreibung**), впорядкування правопису слів іншомовного походження, позначення довготи та скороченості голосних. Не дивлячись на радикальність документу,

спеціалісти НДР були готові на подальшу співпрацю з лінгвістами з ФРН. 1956 р. у ФРН створюється робоча група, яка враховує проект реформи «Штутгартських рекомендацій», але з подальшим обговоренням та уточненням. 1958 р. у Вісбадені відбулись т. зв. «**Вісбаденські рекомендації**» («**Wiesbadener Empfehlungen**»), але проект реформи даного документу не мав успіху через застосування рядкового написання іменників («модифіковане написання з великої літери»). Таким чином, «**Штутгартські рекомендації**» та «**Вісбаденські рекомендації**» не мали успіху, оскільки вони не змогли вирішити остаточне реформування мовної освіти. Питання залишалось відкритим. 1973 р. у Берліні відбувається з'їзд германістів, на якому виступили відомі лінгвісти Д. Неріус та Ю. Шарнхорст з докладом «Лінгвістичні основи реформи німецької орфографії». Вченими було опубліковано низку праць про історію становлення німецького правопису, застосування його на практиці та книгу «**Німецька орфографія**» («**Deutsche Orthographie**»).

1980 р. у Базелі (Швейцарія) відбувся з'їзд вчених-лінгвістів з ФРН, НДР, Австрії та Швейцарії з приводу подальшого реформування мовної освіти. Основні питання, які розглядались на з'їзді були присвячені співвідношенню букв та звуків та написанню разом чи окремо. 1992 р. у Тюбінгені світ побачила праця «**Deutsche Rechtschreibung. Vorschläge zu ihrer Neuregelung**». Це була велика колективна праця спеціалістів колишніх НДР та ФРН. Цю працю було підготовлено як остаточний варіант узгодженого документу для засідання комісії «Віденські розмови про реформу німецької орфографії», яке відбулось у листопаді 1994 р. у Відні, а не як планувалось 1993 р. Протягом 1993 р. фахівці з Німеччини, Австрії та Швейцарії обговорювали спірні питання щодо даної реформи. Однак, слухання у Відні відбулись і як результат – новий етап розвитку та удосконалення системи німецького правопису. 1 липня 1996

р. у Відні представники німецькомовних країн – Федеративної Республіки Німеччина, Австрійської Республіки, Швейцарської Конфедерації, Князівства Ліхтенштейн, а також низки держав, на території яких мешкають німецькомовні меншини (Італія, Румунія, Угорщина) підписали спільну «Заяву про наміри» («**Wiener Absichtserklärung**») згідно з якою з 1 серпня 1998 р. діятимуть нові правила німецької орфографії (офіційна назва – «**Deutsche Rechtschreibung. Regeln und Wörterverzeichnis**»). Починаючи з 1 серпня 1998 р. і до 31 липня 2005 р. державою був передбачений семирічний перехідний період до нового правопису. Учені-лінгвісти з університету в м. Майнц підрахували, що завдяки даній реформі з'явилися 1100 додаткових визначень правил та створено 105 нових слів.

СЛОВОТВОРЕННЯ У П. ЗЮСКІНДА

Метафора — вид тропа, використання слова у переносному значенні; словосполучення, яке характеризує таке явище шляхом перенесення на нього ознак, що притаманні іншому явищу (в силу тієї чи іншої подібності цих явищ). Метафора може виникати завдяки використанню вторинних значень слів, що дозволяє встановити між ними нові зв'язки. Метафора збагачує наше уявлення про предмет, розширюючи набір ознак йому притаманних. Це, в свою чергу, пояснює зв'язок дослідження метафори з останніми працями у напрямку когнітивної лінгвістики (Л.І. Белєхова, Безребра Н.Ю., Дж. Лакофф та ін.).

Під час аналізу творів П. Зюскінда було визначено схильність автора до індивідуально-авторської метафори. Проведений аналіз показав наявність двох основних типів метафор: простої метафори та розгорнутої. Перший тип такої формальної класифікації має складну структуру. Другий тип можливо розтлумачити лише у цілому контексті. Вони найбільш повно розкривають задум автора та характеризуються естетичною функцією.

За способом вираження П. Зюскінд у 30% всіх випадків використовує предикативні й номінативні метафори, а також два прийоми метафоризації, які характеризуються використанням лексеми із семою «запах», а також персоніфікації на основі відношень «живе – неживе». У центрі багатьох метафор стоять слова, які характеризують світ запахів та ароматів.

Узагальнюючі всі типи метафор, які зустрічаються у П.Зюскінда, доречним є навести класифікацію за видами

авторських метафор відповідно до стилістичної функції метафор у тексті автора:

1.Класична метафора. Цей тип близький до символу.

2.Метафора – персоніфікація.

3.Поширена метафора. Цей тип метафори демонструє цілий образ, у якому показано обидва полюси (те, що порівнюється, і те, з чим порівнюється).

4.Текст-метафора. Метафоричний контекст іноді утворюється автором завдяки контрастному зіткненню понять. Це може втілюватися в тексті через метафоричні синоніми, антоніми, але зміст метафори розкривається тільки на рівні цілого тексту.

5.Метафоричний епітет. Такий тип зустрічається найчастіше за всі інші види 50%.

Метафора є не тільки ресурсом образного (поетичного) мовлення, але й джерелом нових значень слів, які здатні виконувати номінативну функцію. В цьому випадку метафоризацію призводить до заміщення одного значення іншим.

В романі «**Парфуми**» окрім зазначених вище метафор зустрічаємо приклади, що сприяють створенню ефекту синестезії.

Авторська метафора виступає відразу ж і okazіоналізмом, значення якого розуміється з конкретного контексту. У такий спосіб метафора у дослідженні аналізується не тільки як художній троп, а також як один із способів словотворення, притаманний П. Зюскінду.

ПЕРЕКЛАД, ПЕРЕКЛАДАЧ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВЕЦЬ

Віра Річ (1936-2009), творчості якій присвятила свою монографію Г.Косів (молодий український перекладознавець, Львівський Національний університет ім. І.Франка), вважається в англомовному світі зною перекладачкою з української англійською мовою: вона переклала твори майже 50 авторів (Тарас Шевченко, І.Франко, Леся Українка, Марко Вовчок, М.Коцюбинський, П.Куліш, М.Зеров, М.Рильський, В.Сосюра, Б.Стельмах, П.Тичина, В.Стус, О.Ольжич, М.Орест, В.Симоненко, І.Драч, Г.Кочура та ін.). Вона також надрукувала сотні праць про українських письменників: І.Мазепу, Тараса Шевченка, Лесю Українку, М.Ореста та ін.

Рецензована монографія присвячена лише перекладацькій діяльності Віри Річ, і її будова планувалась за традиційною схемою класичної наукової розвідки: панорама всієї творчості Віри Річ і місце перекладів в ній (Розділ 1), перекладацька поетика Віри Річ в її експліцитному ключі (Розділ 2) та імпліцитному (Розділ 3), методологія перекладу у Віри Річ (Розділ 4). У додатках наведено:

- бібліографію перекладів Віри Річ,
- зразки її перекладів,
- зразки її власних віршів.

Г.Косів звертає увагу читача на те, що Віра Річ перекладала не лише окремі твори українських письменників, а й цілі складні комплекси, так що її можна назвати монографічним, цілісним перекладачем: так, з Тараса Шевченка вона переклала 38 поезій (серед яких 9 поем), з Лесі Українки – 4 драми, цикл «**Сім струн**» і окремі вірші, з І.Франка – монументальні шедеври («**Мойсей**», «**Смерть Каїна**», «**Іван**

Вишенський) і 55 віршів. Перекладала Віра Річ і з інших слов'янських мов: білоруської, польської, російської, чеської, хорватської, словацької, а також з романо-германських мов (іспанської, румунської та ін.).

У розділі про експліцитну поетику Віри Річ (**«Особливості творчої стратегії»**) повинно було б йтися про найвагомішу категорію перекладацької діяльності Віру Річ – про заявлену англійською авторкою-перекладачкою власну концепцію перекладу і про можливості її реалізації, але українська дослідниця, забажавши висвітлити цю концепцію спочатку на тлі перекладацьких традицій в англomовному світі, настільки заглибилась в опис останньої, що «забула» про вкрай необхідну в науковій праці об'єктивність аналізу предмета свого дослідження і написала дифірамб англійській школі перекладу, в якій Г.Косів, дотримуючись помилкових суджень деяких англomовних перекладознавців (зокрема Л.Венуті, Дж.Голмса та ін.), і сама повірила в їх міфи про буцімто багатосторічну *«невидимість»* англійського перекладача у кінцевому тексті, про переклад як елементарну справу *«заміщення слів оригіналу іншою мовою з незначними мовними змінами»* (с. 45), про перекладача як міжмовного копіювальника тощо. Вона принципово не бачить при цьому (або ж не бажає бачити, зберігаючи помилкову методологічну платформу) не тільки значних суттєвих розбіжностей між оригіналом та перекладом, які вона сама наводить у додатку **«Зразки перекладів Віри Річ»**, але й не визнає наукової максими про тришарову значеннєву структуру індивідуального стилю перекладача, в якій кожна з трьох *«іпостасей»* (перекладач як філософська істота, як професійна натура, як коментуючи людина) суттєво руйнує оригінал, не кажучи вже детально про різність мовних систем оригіналу та перекладу, яка неминуче змінює зміст й форму оригіналу під час перекладу і яку відкрив і аргументував матеріалами вітчизняного перекладу саме англієць А.Тайтлер

ще у 1791-ому році, розпочавши тим самим новий, адекватний, період в історії європоцентристського перекладу.

Такий дифірамбічний підхід до перекладацької діяльності потрібний був Г.Косів тільки для того, щоб схарактеризувати Віру Річ як геніального перекладацького митця, щоб не зупинятись на неточностях і помилках її перекладів (втрата оригінальної схеми римування й самого типу рими тощо). Та й сама Г.Косів об'єктивно розуміє свою логічну й фактографічну помилку, бо вважає, що вище названі принципи англійської школи перекладу то існують *«впродовж століть»* (с. 45), то використовуються значно меншим часом (*«Одним із зачинателів такої традиції вважається Е.Паунд»*, с. 46; тобто лише з XX ст.), не помічаючи протиріч у власних судженнях щодо історії й сутності англійських принципів перекладу: то вони у неї примушують перекладача бути *«невидимим»* (с. 45), то вже стрімко притягують до себе увагу читача і критика, бо *«проводять асиміляцію іноземних текстів відповідно до форм культури реципієнта»* с. 46).

Як може перекладач враховувати культуру реципієнта і бути водночас невидимим, Г.Косів не роз'яснює, бо пояснити цього парадоксу не може.

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТЕКСТ І ЙОГО ЗАГОЛОВОК

Протягом багатьох років не згасає інтерес у дослідників до проблеми заголовку. В лінгвістичному плані заголовок вважається назвою, тобто ім'ям, який індивідуалізує текст, до якого належить та протиставляється корпусу самого тексту. Заголовок виступає як сильний текстовий знак, який займає фіксоване дотекстове положення та графічно виділений знак тексту з притаманною йому відносною автосемантичністю. До того ж він вважається початковим та єдиним елементом, як такий що називає та /або характеризує, інтерпретує текст, прогнозує його зміст, повідомляє додаткові смисли. Заголовок - це інтегрована з текстом своєрідна формула для вираження теми та ідеї тексту. З одного боку, він сприймається як дотекстовий автономний мовний елемент, а з іншого, виступає як повноправний текстовий компонент, що разом з іншими блоками складає архітектоніку тексту і є його скомпресованим змістом. Заголовок тісно пов'язаний з категоріями проспекції та ретроспекції, являється феноменом тематично-рематичного характеру.

Протягом декількох років заголовок трактується вченими як елемент твору, його абсолютно сильною позицією. Водночас в лінгвістиці розвивається протилежна точка зору, як те, що заголовку надається деяка ступінь свободи від тексту, розглядаючи його відповідно як самостійне повідомлення, як повнозначну одиницю на рівні цілостності тексту, в якій відображенні внутрішні характеристики всього номінованого тексту. Причини відсутності єдинства в трактовці феномену заголовка вважається особливістю його функціонування як обов'язкового компоненту тексту.

Дослідники відмічають, що заголовок виступає смисловим еквівалентом тексту та може розглядатися як своєрідний ключ до його розуміння. За І. Р. Гальперіним, заголовок – це компресований, нерозкритий зміст тексту, який можна метафорично зобразити у вигляді закрученої пружини, яка розкриває свої можливості в процесі розкручування. Заголовок визначає стратегію сприйняття тексту, впливає на виникнення зацікавленості у читача, або ж навпаки, співвідноситься з лексично-оцінною темою тексту і його функцію можна визначити як приваблення читача через вербалізацію відтворення проблеми в основному тексті.

В художніх творах та в публіцистиці семантичні відношення заголовку та тексту можуть бути різноманітні, якщо заголовок метафоричний то він може бути синонімічним по відношенню до вихідного тексту. Є. А. Лазарева розподіляє заголовки на нейтральні та експресивні: якщо назва газетного або рекламного матеріалу експлікує тему тексту, то це нейтральний смисловий зв'язок "*заголовок - текст*"; експресивні відношення виникають тоді, коли заголовок співвідноситься з одним із тезисів, який розвиває основну думку з аналітичною оцінкою ситуації та другорядними елементами загального змісту тексту.

Німецькомовний газетний заголовок (матеріалом аналізу слугує журнал "**Spiegel**") має ще й підзаголовок, який стоїть перед або після заголовку. Підзаголовок, в свою чергу, інформує читача, про що буде йти мова в публікації.

Підзаголовок-пояснення уточнює тему, розкриває зміст та зумовлює побудову публікації. Підзаголовок та основний заголовок реалізують інтерконтекстуальний план, фокусують увагу читача, сприяють смислового збагаченню тексту та створенню підтекста, включаючи визначенні асоціативні зв'язки, які налаштовують реципієнта на відповідне сприйняття статті.

Заголовки та заголовочні комплекси представляють собою інтертексти, які охоплюють весь текст, допомагають виявити зв'язок цілого та частин, приймають участь в інтерпретаційному процесі, і засновані на так названих принципах висунення, тобто обдурене очікування та посилене очікування, в основі яких лежить лінгвістичний принцип мови, - зіставлення явищ та встановлення схожості та відмінностей між ними. Те чи інше порушення мовної норми призводить до співставлення, протиставлення і взаємовідносинам, які неможливі в нормативній мовній конструкції і елементи тексту та сам текст набувають нового додаткового значення, нових смислів.

Отже, саме заголовок відіграє особливу роль у публіцистичному тексті, виступаючи ядром повідомлення, безпосередньо чи опосередковано передаючи зміст ширшої інформації. Заголовок як дуже сильно спресована аббревіатура тексту прагне до повнішого вираження оцінки і інтерпретації, що є змістом тексту.

ВКРАПЛЕННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ГЕНДЕРНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Зважаючи на те, що поняття “гендер” ввійшло в категоріальний апарат порівняно недавно, оскільки спочатку вживалося виключно для позначення граматичної категорії роду, а згодом було введене для розмежування понять соціальної й біологічної статі, то кількість досліджень з гендерної теми сформувалось в самостійний напрямок. Однією з перших, хто звернув увагу на взаємозв’язок мови та статі, була Р. Лакофф, яка у своїй праці «**Мова та місце жінки**» описала теорію «*дефіцитності*». Дослідники Д. Молтца, Р. Боркер та Д. Таннен пропонують теорію «*двох культур*», за якою чоловіки та жінки використовують різні варіанти мови, оскільки живуть та виховуються в різних одностатевих групах. Засвоївши різні культури спілкування, чоловіки та жінки вступають в міжкультурну комунікацію, оцінюючи поведінку партнера за критерієм своєї культури. Підсумовуючи, можна дати визначення гендера як сукупності норм поведінки (у тому числі й мовленнєвої), яка зазвичай асоціюється з особами чоловічої і жіночої статі в даному суспільстві.

Гендерний підхід до мовного матеріалу передбачає, як правило, макро- та мікрорівні аналізу. В нашому дослідженні ми зосереджуємо увагу на останньому, котрий надасть можливість розглянути відповідність граматичної категорії роду поняттям біологічного та соціального роду, мовні засоби цих категорій, різні конотації, які допомагають виразити чоловічу та жіночу стать. Як відомо, німецька мова має багату систему формальних показників, за допомогою яких можна розпізнати особу: граматичні, морфо-словотворчі та лексико-семантичні.

Граматичним показником виступає формальний показник роду – артикль. В таких випадках граматичний рід співпадає з родом біологічним. Як зауважує Федотова М.Є., найпродуктивнішим способом створення фемінних найменувань є утворення таких лексичних одиниць від відповідних найменувань чоловічого роду за допомогою словотвірних формантів. Вважається, що цей традиційний спосіб словотворення в німецькій мові має соціально-історичне підґрунтя. Так, за своєю продуктивністю виділяється суфікс *-in*, який має майже необмежені можливості щодо сполучуваності з іменниками чоловічого роду.

Серед сучасних лінгвістів популярною стала концепція, за якою німецька мова вважається «чоловічою мовою», тобто мовою, де зафіксована ідеологія чоловічого домінування. Таким чином, стверджуючи, що, якби не було похідних форм від іменників чоловічого роду, не було б похідних дериватів з суфіксом *-in*. Це явище отримало назву «*андроцентризм*» (орієнтування на чоловічу стать), тобто такий мовний вокабуляр, котрий базується саме на чоловічій точці зору, де жіноча вважається другорядною, похідною від чоловічої. Серед інших суфіксів, котрі використовуються як показники жіночого роду, виділяються *-eurin* та *-rin*. Переважна кількість суфіксів, які наявні в німецькій мові, вважаються ознакою чоловічого роду (*-er*, *-ler*, *-ant*, *-ent*, *-ist*, *-or*, *-ster*). Це - тільки незначна кількість таких суфіксів, але без сумніву можна стверджувати, що це явище свідчить про нерівний розподіл мовних засобів для вираження статі.

Феміністичний рух в Німеччині підштовхнув до змін не тільки політичну сферу держави, але й вніс новизну до мовлення, оскільки найменування осіб, що працюють на виробництві та на службі, поповнилися жіночими варіантами. За Федотовою М.Є., в межах нейтралізації ознак статі виділяються дві тенденції: 1) звуження сфери вживання «*спільного*» чоловічого роду для позначення осіб жіночої статі,

яке отримало назву в феміністичній лінгвістиці «гендерний маскулін»; 2) пошук та використання способів усунення ознак статі за рахунок поповнення нових лексичних одиниць. Наприклад, прихильники феміністичного напрямку пропонують різні способи, в тому числі найсміливіші та найрадикальніші замінити невизначений займенник *man* на *frau*, займенники *manche* на *frauche*, *jedermann* на *jedefrau* тощо. До номінантів, які не нейтралізують різницю стосовно статі, відносять: 1) складні слова з компонентами *-person*, *-mensch*; 2) складні слова з напівсуфіксами, котрі позначають частину тіла: *Haarsurfer* (кучерява людина), *Haarschopfcrasher* (перукар), *Fourauge* (людина, котра носить окуляри).

Отже, англіцизми в номінативній лексиці німецької мови з точки зору гендерної лінгвістики відіграють визначну роль. Чим швидше розвивається суспільство, тим менше проявляється диференціація по статі в його мові.

НІМЕЦЬКА МОВА ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНА

В останні роки зріс попит на професійно орієнтовані мови. Це можливо пояснити тим, що в усьому світі скорочується кількість слухачів, які вивчають іноземну мову задля загальної, неділової та непрофесійної комунікації. Як міністерства освіти, так і дорослі слухачі все частіше доходять висновку про доцільність практичного викладання та вивчення іноземної мови. Таким чином, збільшення годин професійно орієнтованої іноземної мови є потребою часу.

Така орієнтація передбачає, однак, як позитивні, так і негативні моменти. Позитивним є той факт, що це приводить до збільшення числа зацікавлених слухачів і відповідно кількості годин викладання. З іншого боку, це породжує відповідну проблематику: професійно орієнтована іноземна мова повинна відповідати цілям усіх кіл слухачів — учнів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл, студентів технічних, гуманітарних, медичних, економічних вузів. Цільовою групою можуть бути слухачі, що планують свою освіту за кордоном, наукові працівники, котрі працюють за кордоном тощо.

Зміст і мета базової концепції такого викладання полягає у тому, щоб активізувати діяльність слухача, виробити у нього необхідні здібності для засвоєння мови. Під такими здібностями треба розуміти спроможність студента під час занять сприймати та розуміти необхідну інформацію згідно з поставленою метою та задачею. Це розуміння означає, що студент може одержати максимум інформації за допомогою тих мовних засобів, якими він володіє. До цього потрібно віднести також використання усіляких стратегій для роботи з текстами. Правильне сприйняття інформації означає, що студент повинен знаходитися на такому

освітньому рівні, тобто мати такий рівень фахових знань, щоб чітко та точно диференціювати окремі поняття.

Особливими елементами спеціальності є технічні, тобто фахові терміни. Під структурами мислення за спеціальністю розуміють певні конвенціоналізовані, логічні операції, які в свою чергу визначені винахідницьким та пізнавальним інтересом до даної спеціальності, що реалізується в специфічних інформаційних структурах. Тільки маючи у розпорядженні відповідні елементи, структури мислення і комунікації, можна гарантувати предметну систематизацію. Виходячи з цього, викладання повинно включати необхідні морфологічні, лексичні, синтаксичні і структурні заходи. При цьому передусім потрібно правильно розробити стратегію викладача, направлену на чітку постановку цілей перед слухачами, які відповідали б рівню їх підготовки.

Потрібно враховувати, що можливості професійної мови обмежені. Але існує велика кількість окремих професійних мов, які використовуються в межах окремих дисциплін і приводять до горизонтального розшарування. Отже, вказаний розподіл професійної мови важливий за таких причин: 1) ступінь спеціалізації свідчить про наявність визначеної кількості спеціальних термінів у професійній мові. Тексти з низьким рівнем спеціалізації мають невелику кількість спеціальної термінології порівняно з текстами з високим ступенем спеціалізації. 2) Ступінь спеціалізації відбивається на появі різноманітних видів і типів текстів. При цьому завдається вплив на морфологічно-синтаксичний склад, тому що різні види та типи текстів можуть мати різні морфологічні й синтаксичні склади. 3) Ступінь спеціалізації впливає на виникнення різних видів текстів, а також на їх структуру, тобто допомагає виникненню конвенціоналізованої кількості текстових сегментів, які слугують для передачі їх змісту.

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Найбільш поширений в сучасному мовознавстві підход до визначення поняття **«термін»** - це трактовка даного поняття як мовного знаку, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. При цьому науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів. Медична термінологія - це система понять, що позначають стани і процеси, які протікають в людському організмі, хвороби і їх прояви, методи діагностики, профілактики та лікування захворювань, медичне обладнання, лікарські засоби і ін. Медична термінологія має свої специфічні особливості. Новітні відкриття в медичній науці, застосування та розроблення сучасних медичних препаратів зумовлює не лише швидкі темпи розвитку медичного назовництва, а й зростання кількості медичних термінів. Мова медицини останнім часом привертає все більше уваги лінгвістів та є однією з різновидів мов для спеціальних цілей. Симптоми хвороб, діагностування, схеми лікування і супровідні документи до ліків та медичного обладнання складають галузь, де неприпустима приблизність формулювань та неточність термінів. Потреби інтеграції зарубіжний лікарських засобів в Україну ускладнюються швидким зростанням медичної термінології та необхідністю її якісного перекладу на українську мову, орієнтуючись на тільки на фахівців медичної сфери, але на кожну людину. Перекладений матеріал повинен містити ретельно вивірену медичну термінологію, щоб уникнути грубої помилки при діагностуванні і, таким чином, при подальшому лікуванні.

Ці проблеми займають особливе місце в порівняльному мовознавстві і були досліджені в роботах В. І. Карабана, Д. В. Самойлова, Я.С. Циммермана та ін.

Медична термінологія - це система понять, що позначають стани і процеси, які протікають в людському організмі, хвороби і їх прояви, методи діагностики, профілактики та лікування захворювань, медичне обладнання, лікарські засоби і ін. Медична термінологія має свої специфічні особливості:

а) в основі багатьох англійських медичних термінів лежать латинські та грецькі коріння, що робить їх інтернаціональними;

б) медичні терміни характеризуються такими особливостями, як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями і суворі логічність;

с) для поповнення термінології часто використовуються терміни з компонентом епонімом.

В медичних текстах лексика розділена на три шари: загальнонавчаний, загальнонауковий і термінологічний. Між цими шарами немає чіткої і різкої межі, відбувається так званий зсув лексичних одиниць, а саме загальнолітературні слова набувають термінологічного значення в медичних інструкціях. Медичний текст розширюється на загальнонавчані лексичні прошарки - страти.

В основі багатьох англійських медичних термінів лежать латинські та грецькі коріння, що робить їх інтернаціональними; медичні терміни характеризуються такими особливостями як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями і суворі логічність;

Аналіз досліджуваної вибірки показав, що англійськомовній

медичній термінології невластива семантична однорідність термінів; у її складі вирізняються терміни, що перебувають у багатоступеневих ієрархічних відношеннях між собою. До них відносяться базові та розрізнявальні:

- базові, що містять мінімум інтегральних і диференційних ознак, необхідних для виокремлення та розпізнавання термінізованого поняття;
- розрізнявальні, в яких план змісту охоплює специфічні сторони термінізованого поняття, його властивості та зв'язки.

Середнє співвідношення базових і розрізнявальних термінів у досліджуваній терміносистемі становить приблизно 1 : 6, тобто кожний базовий термін формує термінологічне гніздо, яке складається з 6 розрізнявальних термінів, що вказує на семантичну цілісність системи.

Під час перекладу складних термінів у першу чергу слід перекладати базові, потім розрізнявальні лексеми в залежності від ступеню важливості; при цьому слід звертати особливу увагу, чого саме стосується означення: головного слова чи неузгодженого означення.

В сучасній мовознавчій літературі багато уваги приділяється проблемі шляхів українського медичного термінотворення, а також підстави та доцільність використання деяких термінів.

Всю термінологію, що зустрічається в українській медичній науковій літературі, можна класифікувати наступним чином: 1. Терміни, які давно ввійшли до української мови і складають певну частину професійної мови. Вони спрощують спілкування спеціалістів і складають невід'ємну та певну частину повсякденної медичної лексики. Більшість складають терміни, запозичені із двох класичних мов медицини – грецької та латинської. В основному в них інтернаціональне застосування. 2. Терміни відомі та ті, що використовуються, але

не є професійно необхідними в медичній професійній мові. Ця група термінів запозичена з інших дисциплін (економіка, історія, право). Їх використання, особливо в сполученні з загальноприйнятими, збагачують лікарську лексику. 3. Терміни, кількість яких за останні роки зростає в першу чергу за рахунок запозичень з англійської мови, відображають транскрипцію іншомовних слів («*европеїзми*»). Такі терміни не викличуть сумнівів у людей, що знають англійську мову. Отримуючи широке розповсюдження, вони могли б стати зрозумілими для більшості лікарів, набуваючи все більше українських термінів. Але частіше виникає зворотне. Неточність, неоднозначність у тлумаченні маловідомих англійських транскрипцій (інколи просто «калькувань» з англійських слів і виразів) робить зміст медичних текстів незрозумілим. Тому в більшості випадків доцільно замінювати маловідомі транскрипції того чи іншого терміна на точно відповідні і рівноцінні їм по змісту українські синоніми. 4. Псевдонаукові терміни представляють собою термінологічні сполучення, не завжди коректні по змісту і навіть спірні; вони у своїй сукупності часто не несуть змістового навантаження, а інколи заперечують одне. Невиправдане застосування їх в медичній літературі приводить читача до помилкового розуміння трактувань автора й взагалі ускладнює розуміння роботи. 5. Терміни – лінгвістичні «вигадування» авторів викликають проблеми розуміння навіть у підготованого читача. 6. Терміни - власне винайдення авторів, що зрозумілі тільки їм. Значення таких термінів лишають широкий простір для фантазії читачам, оскільки їх тлумачення не знайдено в загальновідомих медичних словниках. 7. Терміни – загально придатні, які часто використовуються скрізь: в медичних журналах, збірниках науково-практичних робіт, монографіях. Кожний із цих термінів у сполученні з іншими заповнив усі медичні видання.